

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่

1. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์การเกษตร
3. สหกรณ์การเกษตรศุภนิมิต
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ไพโรจน์ (2531 : 24) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าเป็นกระบวนการดำเนินงาน รวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐ หรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยยึดหลักการว่า สมาชิกในชุมชนนั้นๆ จะต้องร่วมมือกันวางแผนและปฏิบัติงานเพื่อสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของประชาชนในชุมชน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีความหมายครอบคลุมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่เริ่มต้นของการวางแผนไปจนถึงลงมือปฏิบัติตามแผนและประเมินผลนั้น หมายความว่า การวางโครงการใดก็ตามจะต้องเริ่มต้นด้วยการปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์หรือชี้ชัด (identify) ตัวปัญหาให้ได้ และประชาชนจะต้องมาร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและหาวิธีแก้ปัญหาที่เขาเห็นว่าไปได้ ไปจนถึงลงมือปฏิบัติ และการประเมินผลแล้วเสร็จก็เริ่มชี้ชัดปัญหาและวางโครงการใหม่ เป็นวงจรเช่นนี้ไปเรื่อยๆ การที่ประชาชนจะทำสิ่งนี้ได้ เขาต้องได้รับรู้ หรือเข้าถึงโครงการ และขั้นตอนของการดำเนินงานของรัฐในรูปของการสื่อสารหรือ สัมพันธภาพสองทาง (two-way communication) กันอย่างเปิดเผย การมีส่วนร่วมมิใช่เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อประกอบการวางแผนหรือตัดสินใจจากเจ้าหน้าที่เท่านั้น

วันรักษ์ (2531 : 101) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเข้าร่วมอย่างแข็งขันและเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการ หรือการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม

เป็นเครื่องประกันว่า สิ่งที่มีส่วนได้เสียต้องการมากที่สุดนั้นจักได้รับการตอบสนองและทำให้ความเป็นไปได้มากกว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอกันไป

Andrew Pearse และ Matthias Stiefle อ้างโดย สุรัสวดี (2530 : 49) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้อยู่ภายนอก ได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากร และสถาบันต่างๆ ตาม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ขวัญชัย (2532) ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่า ประกอบด้วย 3 มิติ กล่าวคือ มิติที่หนึ่งได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรทำและทำอย่างไร ส่วนมิติที่สองได้แก่ การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาและการลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ สำหรับมิติที่สามได้แก่ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงานและการประเมินผล

เจิมศักดิ์ (2528 : 22) ได้แยกแยะขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท
2. การมีส่วนร่วมในการการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงาน

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าประชาชนยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้านตัวของเขาเอง กิจกรรมต่างๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์เพราะชาวชนบทจะขาดความเข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น สิ่งหนึ่งที่แน่นอนที่สุดคือ ชาวชนบทเป็นผู้อยู่กับปัญหาและรู้ปัญหาตัวเองดีที่สุด แต่มนุษย์ย่อมมองไม่เห็นปัญหาของตัวเองจนกว่าจะมีเพื่อนมาช่วยให้ตนวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาของตนเองได้เด่นชัดยิ่งขึ้น เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาจะมีหน้าที่เสมือนหนึ่ง เป็นกระจกเงาผู้คอยสะท้อนสภาพหรือเป็นจิตแพทย์ผู้คอยซักถามให้ชาวชนบทได้เห็นภาพของปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง

2. การมีส่วนร่วมในการการวางแผนดำเนินกิจกรรม

การวางแผนดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอนต่อไปที่ขาดไม่ได้ เพราะถ้าหากเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องการเพียงแต่ผลงานการพัฒนาวัตถุให้ เสร็จสิ้นโดยนับไว้ก็จะดำเนินกิจกรรมการวางแผนงานเสียด้วยตนเอง ผลที่ตามมาคือ ต่อไปเมื่อขาดเจ้าหน้าที่ชาวชนบทก็จะไม่สามารถจะดำเนินกิจกรรมการวางแผนได้ด้วยตนเอง จะมีความยากลำบากที่จะผลักดันเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาทำหน้าที่เป็นเพียงเพื่อนของชาวชนบทในการช่วยกันวางแผนการดำเนินงาน เพราะชาวชนบทโดย

ทั่วๆ ไปมีการศึกษาน้อย แต่ถ้าเราไม่ให้นักชนบทมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ โอกาสที่ชาวชนบท จะได้รับการศึกษาและพัฒนา ก็จะหมดไป เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาจะต้องทำให้ได้ว่า การศึกษา ใดก็ตามต้องเริ่มความยาก ง่าย เร็ว ช้า จากระดับผู้ที่รับการศึกษาไม่ใช่จากระดับความรู้ความสามารถของตน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติงาน

ถึงแม้ชาวชนบทยากจนและขาดแคลนทรัพยากร แต่ชาวชนบทก็มีทรัพยากรที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานได้ เพราะจากประสบการณ์การทำงาน ชนบท อย่างน้อยชาวชนบทมีแรงงานของตนเป็นขั้นต่ำที่สุดที่สามารถจะเข้าร่วมได้ในหลายๆ แห่ง ชาวชนบทจะสามารถร่วมลงทุนในกิจการหลายๆ ประเภทได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวชนบทคิดต้นทุนให้กับตนเองในการดำเนินงาน และจะระมัดระวังรักษากิจกรรมที่สร้างขึ้น เพราะเขาจะมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ซึ่งจากไปจากสภาพที่การลงทุนและการปฏิบัติงานทั้งหมด จากปัจจัยภายนอกจะมีอะไรเสียหายก็ต้องเดือดร้อนมากนักและการบำรุงรักษาที่จะไม่เกิด เพราะเมื่อไม่ใช่ของเขา เขาก็จะไม่บำรุง ไม่รักและห่วงแหนมัน นอกจากนี้การร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเองให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และเมื่อเห็นประโยชน์ก็จะสามารถดำเนินกิจกรรม ชนิดนั้นด้วยตนเองต่อไปได้

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงาน

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญอย่างยิ่งอีกเหมือนกัน เพราะถ้าหากการติดตามงานและการประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมของชาวชนบท แต่การดำเนินการโดยบุคคลภายนอก ชาวชนบทย่อมจะไม่ได้ประเมินตนเองว่า งานที่ทำไปนั้น ได้รับผลดีได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจประสบความยากลำบากเพราะชาวชนบท ไม่ได้ประเมินด้วยตนเองให้รู้แจ้งว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร แน่แน่นอนที่สุดอาจมีผู้โต้แย้งว่าการประเมินที่เที่ยงธรรมที่สุดน่าจะมาจากบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมนั้นๆ แต่ถ้าคิดถึงจุดหมายของการพัฒนาที่จะมุ่งพัฒนาคน การคำนึงถึงความเที่ยงธรรมในความคิดของคนภายนอกย่อมไร้ประโยชน์ การผสมผสานระหว่างคนภายนอกน่าจะเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์มากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่วนประกอบของคนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมจะเป็นชาวชนบทในหมู่บ้านอื่นมาร่วมประเมินด้วย ก็จะเกิดประโยชน์ไม่น้อย เพราะนอกจากเป็นการเผยแพร่กิจกรรมออกไปแล้ว ชาวชนบทเองจะเข้าใจและมองคุณค่าของสิ่งต่างๆ คล้ายคลึงกับชาวชนบทด้วยตนเอง

ขบวนการหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวข้างต้น หากพิจารณาจากทัศนคติของเจ้าหน้าที่แล้วจะเห็นได้ว่า ไม่ใช่ของง่ายที่จะดำเนินการให้ครบวงจรดังกล่าว เพราะเจ้าหน้าที่มีแนวโน้มที่จะใช้วิธีที่จะเข้าไปหาชาวชนบทเพื่อ ชี้แจง อบรม สั่งสอน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงทัศนคติ

ของเจ้าหน้าที่ คนเป็นผู้สูงกว่า มีความรู้มากกว่า ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเห็นใจเจ้าหน้าที่เป็นอย่างยิ่ง เพราะเจ้าหน้าที่เองก็เป็นหนึ่งในโครงสร้างสังคมตามที่ได้กล่าวมาแล้ว และยังมาได้พบกับชาวบ้านที่มีทัศนคติที่คล้ายคลึงกันที่คิดว่าเจ้าหน้าที่เป็นผู้ที่มีทรัพยากร เป็นผู้มีอำนาจ มีความรู้ มีทุกสิ่งทุกอย่างสูงกว่า การคาดหมายของชาวบ้านต่อตัวเจ้าหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวย่อมจะทำให้เจ้าหน้าที่ล้มเหลวล้มหลักการได้ไม่ยากเลย เทคนิคในการทำงานกับชาวบ้านจึงเป็นของจำเป็นอย่างยิ่ง

พินิจ (2539) กล่าวว่า ทรายโคที่ประชาชนสามารถพัฒนาชุมชนของตน สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ในทุกขั้นตอน ก็เท่ากับประชาชนเข้าไปสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทการพัฒนาตนเอง ซึ่งย่อมได้รับผลของการพัฒนาตามที่ตนเองต้องการ

ไพโรจน์ (2523 : 24-36) ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยึดเอาการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักส้นไม่ใช่ของใหม่ แต่เป็นยุทธศาสตร์ที่มีผู้ใช้กันมานาน โดยเฉพาะในงานพัฒนาชุมชน แต่ได้ถูกคดบังโดยกระแสความคิดทางการพัฒนาที่เกิดขึ้นใหม่ๆ โดยเฉพาะกระแสความคิดที่มุ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งละเลยฐานะการพัฒนาที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้ช่วยให้มีการพลิกฟื้น นำเอาการมีส่วนร่วมของประชาชนมาเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญอีกครั้ง ไพโรจน์ได้อ้างถึงองค์การสหประชาชาติว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความหมายครอบคลุมถึง

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการปฏิบัติตามโครงการ
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตลอดกระบวนการพัฒนา

นอกจากนี้ยังได้เสนอสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในแง่ของการบริหารการพัฒนาว่า ประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

1. จะช่วยทำให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

2. ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น

3. การดำเนินงานโครงการจะราบรื่น ได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากร เมื่อมีการพัฒนามากขึ้น

4. จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

นักวิชาการบางคนมองประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแบบ “การมีส่วนร่วมที่แท้จริง” กับ “การมีส่วนร่วมไม่แท้จริง” (Genuine/No genuine participation) “การมีส่วนร่วมที่แท้จริง” หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบโครงการ เริ่มตั้งแต่ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และความต้องการ ร่วมคิดและหาวิธีการแก้

ปัญหา หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ รวมถึงวางนโยบาย แผนงาน หรือโครงการร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย หรือแผนงานให้บรรลุตามที่กำหนดไว้ และร่วมควบคุมติดตามประเมินผล สำหรับ “การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง” เป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน โดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติงานตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว

การมองประเภทของการมีส่วนร่วมอีกทฤษฎีหนึ่ง คือ มองในลักษณะของระดับการมีส่วนร่วม การมองในแง่นี้จะแบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็นระดับ (Degree) ของการมีส่วนร่วมจากน้อยไปมาก

ระดับที่ 1 : ถูกบังคับ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเพราะถูกบังคับ โดยไม่มีทางเลือกเลย

ระดับที่ 2 : ถูกล่อ ลักษณะนี้ประชาชนจะถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์ในรูปของค่าจ้าง แรงงาน หรือความสะดวกสบายบางอย่าง แต่เบื้องหลังจริงๆ แล้ว เป็นการหาเสียงของนักการเมือง ผู้หยยยื่นโครงการมาล่อเท่านั้น

ระดับที่ 3 : ถูกชักชวน การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ส่วนมากเป็นโครงการที่ทางราชการคิดขึ้นเรียบร้อยแล้ว แล้วพยายามชักชวนให้ประชาชนร่วมมือทุกรูปแบบ โดยอาศัยระบบการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนต่างๆ ว่าเป็นโครงการที่ดี ขอให้ประชาชนให้ความร่วมมือ

ระดับที่ 4 : สัมภาษณ์และวางแผนให้ ลักษณะการมีส่วนร่วมชนิดนี้ปรากฏว่าปัญหาความต้องการ และเสียงเรียกร้องของประชาชนจะได้รับการเอาใจใส่มากขึ้นบ้าง กล่าวคือ ผู้ที่จะวางโครงการจะสำรวจปัญหาความต้องการด้วยการเรียกประชุม สอบถาม สัมภาษณ์ แต่การตัดสินใจว่าปัญหาของชาวบ้านคืออะไร ควรจะแก้ไขวิธีใด จะวางแผนอย่างไร จะปฏิบัติตามแผนอย่างไร ยังคงเป็นเรื่องของทางราชการ

ระดับที่ 5 : มีโอกาสเสนอความเห็น ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็น ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นที่เกี่ยวกับการวางโครงการ และการดำเนินงานตามโครงการ แต่การตัดสินใจยังเป็นของส่วนราชการอยู่

ระดับที่ 6 : มีโอกาสเสนอโครงการ ในระดับนี้ทางราชการกับประชาชนจะมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนอาจจะมีโอกาสตัดสินใจว่าปัญหาของตนคืออะไร จะแก้ไขได้อย่างไร วิธีใดดีที่สุด จนกระทั่งมีสิทธิ์เสนอโครงการ และเข้าร่วมปฏิบัติด้วย

ระดับที่ 7 : มีโอกาสตัดสินใจ ในระดับนี้ประชาชนจะเป็นหลักสำคัญของการตัดสินใจในทุกเรื่อง ตั้งแต่การวางแผน และการประเมินโครงการ

2.2 ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์การเกษตร

ความเป็นมาของสหกรณ์การเกษตร

การสหกรณ์ในประเทศไทยถือกำเนิดขึ้นในปลายรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งในขณะนั้น อาชีพหลักของประเทศเกษตรกรรมอย่างประเทศไทย คือ การทำนา เมื่อประเทศได้มีการติดต่อกับต่างชาติมากขึ้น นับตั้งแต่ยุคคริตนโกสินทร์เป็นต้นมา โครงสร้างทางเศรษฐกิจเพื่อเลี้ยงตัวเอง มาสู่ระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ชาวนาซึ่งแต่เดิมปลูกข้าวไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนและทำการแลกเปลี่ยนระหว่างเพื่อนบ้าน จำเป็นต้องมีการขยายการปลูกข้าวให้มากขึ้นเพื่อนำไปจำหน่ายเป็นรายได้เพื่อนำไว้ใช้จ่ายใช้สอยในสิ่งที่จำเป็น เมื่อต้องมีการผลิตเพื่อให้ได้ปริมาณมากๆ ก็มีความจำเป็นจะต้องใช้ทุนมากขึ้นไปด้วย ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่มีสถาบันให้สินเชื่อไม่ว่าแบบใดๆ ที่ จะให้ความช่วยเหลือกับชาวนา ทำให้ต้องไปพึ่งเงินกู้จากพ่อค้าในท้องถิ่นหรือนายทุนในท้องถิ่น โดยเสียอัตราดอกเบี้ยในราคาที่สูงมาก ทำให้ชาวนาต้องตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบอย่างมาก (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2541)

ภาวะเช่นนี้จึงเป็นการยากที่ชาวนาจะปลดเปลื้องหนี้สินจนหมดได้ ประกอบกับการทำนา ต้องพึ่งพาอาศัยดินฟ้าอากาศเป็นส่วนใหญ่ การทำนาจึงให้ผลที่ไม่แน่นอน ถ้าการทำนาเกิดความเสียหายสักสองสามปีติดต่อกัน ดอกเบี้ยก็จะทบต้นกลายเป็นหนี้สินที่พอกพูนมากขึ้นและในที่สุด ชาวนาก็ต้องสูญเสียที่ดินให้กับเจ้าหนี้ไป ซึ่งก็มีชาวนาจำนวนมากที่กลายเป็นพวกเร่ร่อนไม่มีแหล่งที่จะทำมาหากินที่แน่นอน รัฐบาลในสมัยนั้นก็พยายามหาหนทางแก้ไขเพื่อช่วยเหลือชาวนามิให้เกิดผลกระทบต่อประเทศชาติได้

ทางราชการตั้งสมัยรัชกาลที่ 5 ได้คิดแก้ไขภาวะเศรษฐกิจและยกมาตรฐานการครองชีพของชาวนาให้ดีขึ้น โดยครั้งแรกได้คิดจะจัดตั้งธนาคารเกษตรขึ้น ให้มีสาขาตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคเพื่อปล่อยเงินกู้ แต่มีปัญหาขัดข้องในเรื่องเงินทุนหลักประกันเงินกู้และวิธีที่จะควบคุมในการชำระหนี้สินคืนต่อธนาคาร ประกอบกับการที่ได้พิจารณาจากประสบการณ์ในประเทศอื่น เช่น อียิปต์ ซึ่งไม่ประสบผลสำเร็จอันเนื่องมาจากไม่สามารถควบคุมชาวนามิให้ทั้งที่นาและหลบหนีได้ ความคิดดังกล่าวในครั้งนั้นจึงต้องระงับไป

ต่อมาในปี พ.ศ. 2446 เมื่อบริษัทเบงค์สยามกัมมาจล จำกัด ประสบปัญหาด้านการเงิน กระทรวงพระคลังมหาสมบัติก็ได้เข้ามาช่วยเหลือ และถือเป็นโอกาสที่ดีที่จะปรับปรุงเบงค์สยามกัมมาจลให้เป็นธนาคารเกษตรให้ประชาชนได้กู้ยืมได้

เพื่อที่จะตัดแปลงให้เป็นธนาคารการเกษตรที่เหมาะสม กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ จึงได้เชิญ เซอร์เบอร์นาร์ด ฮันเตอร์ นายธนาคารแห่งมัทราส ประเทศอินเดีย มาสำรวจในเรื่องนี้

ซึ่งได้ให้คำแนะนำว่า รัฐบาลควรโอนเงินทุนเดิมของบริษัทเบงก์สยามกัมมาจลให้มาเป็นฐานสำหรับ ก่อตั้งธนาคารใหม่ โดยทางกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะต้องเพิ่มทุนให้อีก และได้เรียกธนาคาร ที่จัดตั้งขึ้นใหม่นี้ว่า ธนาคารเงินกู้แห่งชาติ ดำเนินการให้ประชาชนกู้ยืมเงิน โดยยึดที่ดินและ หลักทรัพย์อื่นๆ เป็นหลักประกัน ส่วนเรื่องการควบคุมที่จะไม่ให้หลบหนีนั้น ท่านได้ให้คำแนะนำ ให้ชาวนาที่ต้องการเงินกู้ให้รวมกันเป็นสมาคมช่วยเหลือและควบคุมซึ่งกันและกัน เป็นไปในลักษณะ ที่ว่าชาวนาคนใดที่หลบหนี สมาชิกในสมาคมต้องร่วมกันรับผิดชอบ สมาคมที่ท่านได้เสนอให้ จัดตั้งขึ้นนั้นเรียกว่า สหกรณ์ ซึ่งวิธีการนี้นอกจากจะช่วยส่งเสริมฐานะเศรษฐกิจของราษฎรแล้ว ยังเป็นวิธีให้ราษฎรรู้จักการประหยัดและการรวมกลุ่มช่วยตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงอาจ กล่าวได้ว่าประเทศไทยได้เริ่มมีการจัดตั้งสหกรณ์ขึ้น แต่ยังมีได้ดำเนินการให้เป็นรูปแบบที่แน่นอน จากความคิดที่จะจัดตั้งสหกรณ์ในสมัยนั้น จึงได้มีรูปแบบสหกรณ์ที่เหมาะสมกับ สภาวะการณ์ของประเทศไทย โดยในที่สุดก็มีความเห็นว่า สหกรณ์เครดิตแบบไร้ไฟเช่นน่าจะมีความ เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจของเกษตรกรไทยมากกว่ารูปแบบอื่น เพราะสมาชิกทุกคนต้องร่วมกัน รับผิดชอบในหนี้สินของสหกรณ์ร่วมกัน และมีการแทนกันได้โดยไม่จำกัดเป็นสหกรณ์ขนาดเล็ก มีเขตแดนรับผิดชอบในระดับหมู่บ้านเท่านั้น สมาชิกมีความคุ้นเคยกันและน่าจะควบคุมกันได้ เป็นการขจัดปัญหาที่เคยวิตกกันมาตลอดว่า สมาชิกที่ได้รับเงินกู้ไปแล้วจะทำภารกิจที่ดินเพื่อหลบ หนีสินได้ (ประพันธ์ : 2538, 82-85)

ในปี พ.ศ. 2459 ทางราชการได้เลือกเอาจังหวัดพิษณุโลกเป็นท้องที่ดำเนินการทดลอง ในการจัดตั้งสหกรณ์ โดยจะจัดตั้งเป็นสหกรณ์แบบไร้ไฟไฟเช่น สาเหตุที่เลือกเอาจังหวัดพิษณุโลก เพราะเห็นว่า ฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนค่อนข้างอดคัก มีหนี้สินมากพอสมควรและยังมี เกษตรกรที่เข้ามาทำมาหากินใหม่ นอกจากนั้นพื้นที่ภาคเหนือก็ยังมีว่างพอที่จะจับจองทำนาได้อีก มาก หลังจากที่ได้ดำเนินการจัดตั้งเรียบร้อยแล้ว พระราชวรวงษ์เชอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ในฐานะ นายทะเบียนสหกรณ์จึงได้รับการจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ประเภทหาทุนเป็นสหกรณ์แรก เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2459 มีชื่อว่าสหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้ มีสำนักงานตั้งอยู่ที่ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีสมาชิกแรกตั้งจำนวน 16 คน มีเงินทุนในการดำเนินงานที่ได้กู้ยืม จากบริษัทเบงก์สยามกัมมาจล จำกัด จำนวน 3,000 บาท และปรากฏว่าในระยะเวลา 3 เดือนแรก ของการดำเนินงาน สมาชิกทั้ง 16 คนสามารถไถ่ถอนหนี้สินได้แล้วถึงร้อยละ 50 ต่อมาได้จัดตั้งขึ้น ในจังหวัดลพบุรี และจังหวัดอื่นๆ ส่วนในด้านกฎหมาย เนื่องจากสหกรณ์อยู่ในระยะทดลอง จึงได้ตราพระราชบัญญัติสมาคมเพิ่มเติม พ.ศ. 2459 เพื่อใช้สำหรับจดทะเบียนเป็นการชั่วคราวก่อน (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2535)

เมื่อปรากฏว่า การจัดตั้งสหกรณ์เป็นผลดีจึงได้ตราพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2471 เป็นกฎหมายเพื่อคุ้มครองการสหกรณ์โดยเฉพาะ และโดยนัยที่พระราชบัญญัติฉบับนี้เปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งสหกรณ์รูปแบบอื่นๆ ได้ ดังนั้น นอกจากจะมีการจัดตั้งสหกรณ์หาทุนแล้ว ทางราชการก็ได้ส่งเสริมให้จัดตั้งสหกรณ์รูปแบบอื่นๆ เช่น สหกรณ์เช่าซื้อที่ดิน สหกรณ์ขายข้าวและพืชผล สหกรณ์ผู้บริโภคน ฯลฯ เพิ่มขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2478 เป็นต้นมา ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการในด้านอื่นๆ ของประชากรด้วย (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2533)

เนื่องจากโครงสร้างของสหกรณ์หาทุนถูกจำกัดให้มีขนาดเล็กลง จึงมีธุรกิจและรายได้น้อย ดังนั้น เมื่อมีประกาศพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 พร้อมกับยกเลิกพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2471 และมีบทบัญญัติให้สหกรณ์ชนิดเดียวกันอาจควบกันได้ ทางราชการจึงแนะนำให้สหกรณ์หาทุนในท้องที่ต่างๆ ควบกันเป็นสหกรณ์การเกษตร ปัจจุบันสหกรณ์การเกษตรจึงเป็นพื้นฐานในชนบทแทนสหกรณ์หาทุนเดิม หากมีสหกรณ์หาทุนอยู่บ้างก็มีเพียงบางท้องที่ ซึ่งเหตุผลพิเศษที่ยังไม่สามารถควบเข้ากันได้โดยเหมาะสมเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันสหกรณ์การเกษตรจึงเป็นพื้นฐานในชนบทแทนสหกรณ์หาทุนเดิม หากมีสหกรณ์หาทุนอยู่บ้างก็มีเพียงบางท้องที่ ซึ่งเหตุผลพิเศษที่ยังไม่สามารถควบเข้ากันได้โดยเหมาะสมเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันสหกรณ์ได้แบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท คือ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์ประมง สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์บริการ ซึ่งสหกรณ์การเกษตรนับว่าเป็นสหกรณ์ที่มีสมาชิกมากที่สุด (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2541)

แนวความคิดเกี่ยวกับสหกรณ์การเกษตร

แนวความคิดเกี่ยวกับสหกรณ์การเกษตรนั้น ประพันธ์ (2538 : 157) ได้ให้ความหมายว่า สหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ที่มีสมาชิกทั้งหมดเป็นเกษตรกร ทั้งจะต้องประกอบธุรกิจหลายอย่าง เพื่อช่วยแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น ในทำนองเดียวกัน วรารธรรม (2536 : 89) ลัดดาและนรินทร์พร (2523 : 155) กล่าวว่า สหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ที่เกษตรกรรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในด้านเงินทุนการผลิต การจำหน่าย และช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีกว่าเดิม นอกจากนี้ประยูร (2540 : 57) สนิท (2527 : 25) และกองวิชาการ กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2535 : 64) ได้กล่าวถึงสหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นโดยเกษตรกร มีหน้าที่ในการส่งเสริมการผลิต เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้แก่เกษตรกรที่เป็นสมาชิก อันหมายถึงการดำเนินงานของสหกรณ์ในทุกรูปแบบ ที่เกี่ยวกับการให้สินเชื่อการเกษตร การรับฝากเงิน การจัดหาสินค้า อุปกรณ์ และเครื่องมือการผลิต มาจำหน่ายแก่สมาชิก ตลอดจนการรวบรวมผลิตผลการเกษตรออกจำหน่ายหรือแปรรูป การส่งเสริม

การเกษตรและติดตั้งเครื่องสูบน้ำ จัดระบบการส่งน้ำ อำนวยการใช้น้ำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การเพาะปลูกของสมาชิกยิ่งขึ้น ในขณะที่อำนาจ (2527 : 17) ได้ให้ความหมายของสหกรณ์การเกษตรไว้ว่า คือสหกรณ์รูปต่างๆ ที่มีจุดมุ่งหมายดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บริการแก่เกษตรกรที่เป็นสมาชิก ในฐานะผู้ผลิต ส่วนอุดมและนคร (2525 : 78) ได้กล่าวว่าสหกรณ์การเกษตรเป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่เกษตรกรหรือเกิดจากการควบสหกรณ์หาทุนและสหกรณ์อื่นๆ ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่วาชนาชาวยุโรปเข้าด้วยกัน สหกรณ์การเกษตรโดยทั่วไปจะมีแผนดำเนินงานคลุมพื้นที่ในหนึ่งอำเภอและดำเนินงานบริการแก่สมาชิกในรูปเอนกประสงค์ รวมทั้ง พันธุม (2530 : 42) ได้กล่าวถึงสหกรณ์การเกษตรว่าเป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้ประกอบการอาชีพทางการเกษตรสหกรณ์ ดำเนินธุรกิจหลายอย่าง ซึ่งเรียกว่า เอนกประสงค์ มีหน้าที่ในการจัดหาและให้บริการแก่สมาชิกในด้านการผลิต จัดหาเงินทุน วัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ในทางการเกษตรมาจำหน่ายให้สมาชิกในราคาเป็นธรรม รวบรวมผลิตผลของสมาชิกนำออกจำหน่าย ดำเนินการแปรรูปและผลิตออกจำหน่ายให้ได้ราคาดี ดังนั้น สหกรณ์การเกษตร คือ สหกรณ์ประเภทการเกษตรเป็นสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่สมาชิกที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่นและลักษณะการประกอบอาชีพ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะทำให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม (ประยงค์, 2538 : 1)

สหกรณ์การเกษตรโดยทั่วไปจะมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกดำเนินธุรกิจร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และช่วยเหลือส่วนรวม โดยใช้หลักคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์และจริยธรรมอันดีงาม อันมีการประหยัด เป็นต้น เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกส่วน รวมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม จนสามารถอยู่ดีกินดี มีสันติสุข รวมทั้งในสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ส่งเสริมและเผยแพร่อาชีพการเกษตร หัตถศึกษา อุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือการประกอบอาชีพอย่างอื่นในหมู่สมาชิกและครอบครัวสมาชิก รวมทั้งงานส่งเสริมความรู้ในการผลิตทางอุตสาหกรรม เพื่อให้สมาชิกมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง
2. ติดตั้งเครื่องสูบน้ำ หรือปิดกั้นทำนบเหมืองฝาย จัดระบบการส่งน้ำ ระบายน้ำและอำนวยการใช้น้ำเพื่อประโยชน์แก่การเกษตร
3. จัดหาวัสดุการเกษตรและเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาจำหน่ายแก่สมาชิก
4. รวบรวมผลิตผลการเกษตร และผลิตภัณฑ์ของสมาชิกมาจัดการขาย หรือแปรรูปออกขาย โดยซื้อหรือรวบรวมผลิตผลจากสมาชิก
5. จัดการให้มีนางหรือโรงเรือนการเกษตร เพื่อเก็บรักษาผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์
6. จัดให้มียานพาหนะขนส่งเครื่องมือ เครื่องจักรกลหรือปศุสัตว์เกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตรสำหรับให้บริการแก่สมาชิก

7. จัดให้มีโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ หรือเพื่อผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาด

8. ให้เงินกู้หรือสินเชื่อแก่สมาชิก เพื่อการประกอบอาชีพหรือการใช้จ่ายที่จำเป็น

9. รับฝากเงินจากสมาชิก

10. ฝากหรือรับฝากเงินจากสหกรณ์อื่น

11. กู้ยืมเงินเพื่อใช้เป็นทุนดำเนินงานของสหกรณ์

12. ให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงิน

13. ส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจประกันภัย

14. ให้การสงเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกและครอบครัวที่ต้องเจอกับพิบัติเกี่ยวกับอาชีพ ตลอดจนการจัดสวัสดิการสังคมให้หมู่สมาชิก

15. ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มของสมาชิก กลุ่มสตรีสหกรณ์ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มรวมกันผลิต กลุ่มรวมกันซื้อ กลุ่มรวมกันขาย และกลุ่มออมทรัพย์

16. ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ทั้งการศึกษา ทางพลานามัยและจิตใจ ให้เป็นครอบครัวที่สุขสมบูรณ์ และรวมเป็นสังคมที่สันติสุข

17. ร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันกับบรรดาสหกรณ์ทั้งปวงอย่างเข้มแข็งในทุกวิถีทางที่จะเป็นไปได้ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับประเทศ เพื่ออำนวยประโยชน์แก่สมาชิกและส่วนรวม

18. กระทำการต่างๆ ตามที่ได้อนุญาตไว้ในกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้รวมทั้งการถือกรรมสิทธิ์หรือทรัพย์สินครอบครอง ชื่อแลกเปลี่ยน หรือรับโอน เช่าหรือให้เช่าซื้อ จำนองหรือรับ จำนอง จำนำหรือรับจำนำ ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สิน ตลอดจนดำเนินกิจการอย่างอื่นบรรดาที่เกี่ยวข้องหรือเนื่องในการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ด้วย (พันธุม, 2530 : 43-44)

นอกจากนี้ พ.ศ. (2533 : 112) ได้กล่าวว่า สหกรณ์การเกษตรในประเทศไทยมีการดำเนินธุรกิจตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ ดังนี้

1. ให้บริการสินเชื่อเพื่อการเกษตร

2. ดำเนินธุรกิจด้านการจัดหาวัสดุการเกษตรและสิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาจำหน่าย

3. ดำเนินธุรกิจด้านการเกษตรและสิ่งอุปโภคที่จำเป็นมาจำหน่าย

4. ด้านธุรกิจการบริการและบำรุงที่ดิน

5. ส่งเสริมความรู้ทางการเกษตรแผนใหม่

6. รับฝากเงิน

7. ให้การศึกษาอบรมหลักและวิธีการสหกรณ์

ในทำนองเดียวกัน ประยูร (2540 : 57) กองวิชาการ กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2523 : 65) พันธุม (2530 : 43) สนิท (2527 : 25-26) ลัดดาและนรินทร์ (2532 : 156) ได้กล่าวในลักษณะเดียวกันว่า สหกรณ์การเกษตรเป็นนิติบุคคล โดยจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 และได้กำหนดวัตถุประสงค์ของสหกรณ์การเกษตรไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. จัดหาทุนให้สมาชิกกู้ยืม เพื่อนำไปลงทุนประกอบอาชีพและใช้จ่ายในครอบครัวโดยคิดดอกเบี้ยในอัตราที่เหมาะสม
2. ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์โดยวิธีฝากเงินทั้งฝากประจำและฝากสะสม
3. ช่วยเหลือสมาชิกในด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร ตลอดจนสิ่งของอื่นๆ ที่เป็นมาจำหน่ายแก่สมาชิกในราคายุติธรรม
4. ช่วยเหลือสมาชิกในด้านการจำหน่ายผลิตผลของสมาชิกให้ได้ราคาดี ไม่ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง โดยวิธีรวบรวมผลิตผลที่สมาชิกผลิตได้และติดต่อจำหน่ายให้แก่ผู้ซื้อเป็นจำนวนมากๆ ซึ่งทำให้ได้ราคาสูงกว่าสมาชิกจัดการขายกันเอง ทั้งยังมีความเป็นธรรมในด้านการชั่ง วัด ตวง และคุณภาพ และรวมทั้งการแปรรูปผลิตผลของสมาชิกด้วย
5. ส่งเสริมและเผยแพร่วิชาการเกษตรแผนใหม่แก่สมาชิก ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกสามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้บ้าง และได้รับผลผลิตเพิ่มสูงขึ้น โดยวิธีการแนะนำพันธุ์พืชที่เหมาะสม แนะนำการใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช ตลอดจนเทคนิคในการผลิตด้านเกษตรกรรมที่ทันสมัย

2.3 สหกรณ์การเกษตรสุกนิมิต

สหกรณ์การเกษตรสุกนิมิตเด่นชัย จำกัด จดทะเบียนเมื่อปี พ.ศ. 2545 ตั้งอยู่ที่ 276/1-2 หมู่ที่ 10 ตำบลแม่จิว อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ท้องที่ดำเนินงานอยู่ในอำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ ส่วนสหกรณ์การเกษตรสุกนิมิตห้วยโรง-ไผ่โทน จำกัด จดทะเบียนเมื่อปี พ.ศ. 2546 ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ เลขที่ 9 ถนนยันตรกิจโกศล หมู่ที่ 7 ตำบลร่องกวาง และที่ตั้งสำนักงานสาขา อยู่ที่โรงเรียนห้วยเก็ด ถนนยันตรกิจโกศล หมู่ที่ 2 ตำบลห้วยโรง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ มีท้องที่ดำเนินงานในเขตตำบลห้วยโรง และตำบลไผ่โทน อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ สหกรณ์การเกษตรสุกนิมิตทั้งสองแห่งดำเนินการภายใต้นโยบายและหลักคิดของสหกรณ์การเกษตรสุกนิมิต ดังนี้

นโยบาย

มูลนิธิสุกนิมิตแห่งประเทศไทย มีนโยบายส่งเสริมให้ชุมชนในเขตพื้นที่ดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนเป็นพื้นที่แบบยั่งยืน ซึ่งมูลนิธิฯ ให้การสนับสนุนอยู่สามารถพัฒนาเด็กครอบครัวและ

ชุมชนสู่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด มูลนิธิฯ จึงมุ่งมั่นสนับสนุนให้ชาวชุมชนเริ่มต้นและดำเนินการด้วยความเหมาะสมตามสภาพ โดยจัดให้มีการรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมออมทรัพย์เพื่อดำเนินธุรกิจชุมชน และสนับสนุนให้กลุ่มมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ในรูปแบบสหกรณ์ชุมชน โดยจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ถูกต้องตามกฎหมาย และสามารถดำเนินการต่อเนื่องให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ในเครือข่ายของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย

- เพื่อให้บริการแก่สมาชิกสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นสามารถช่วยเหลือตนเอง และร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาของตนเอง ครอบครัว และสมาชิกกลุ่ม
- เพื่อร่วมดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเด็ก ครอบครัว และชุมชน ในพื้นที่ที่ตั้งสหกรณ์ และพื้นที่ที่สหกรณ์ครอบคลุมไปถึงจนนำไปสู่การพัฒนาชุมชนแบบการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนได้
- เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมาชิกสหกรณ์สามารถดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องต่อไป ภายหลังจากที่มูลนิธิศุภนิมิตฯ ถอนตัวออกจากพื้นที่ดำเนินโครงการ
- เพื่อเสริมสร้างให้เกิดเครือข่ายการตลาด ทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มูลนิธิฯ ให้การสนับสนุนผลิต

แนวคิดและหลักการในการจัดตั้งและจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ในเครือข่ายของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย

ประเภทสหกรณ์

จากการศึกษารูปแบบของการดำเนินงานของสหกรณ์ต่างๆ ตาม พ.ร.บ. สหกรณ์ปี 2542 มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย เห็นว่ารูปแบบสหกรณ์ที่เหมาะสมต่อการดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมในชุมชนมีลักษณะ 2 ประเภท คือ สหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์บริการ

ในกรณีที่มีกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์หรือกลุ่มธุรกิจชุมชนดำเนินการอยู่ในพื้นที่โครงการของมูลนิธิฯ ให้ถือเสมือนหนึ่งเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของสหกรณ์ในรูปแบบข้างต้น

ชื่อสหกรณ์

ภายหลังจากที่ได้ริเริ่มจัดดำเนินการกลุ่มออมทรัพย์และธุรกิจชุมชน จนมีความเข้มแข็งและมั่นคงระดับหนึ่งแล้ว และพร้อมที่จะดำเนินกิจกรรมในรูปแบบสหกรณ์ในชุมชนเต็มรูปแบบ ซึ่งจะต้องมีการจดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยตั้งชื่อสหกรณ์ตามประเภทและลักษณะการดำเนินกิจกรรม และมีชื่อพื้นที่ทำการระบุให้ทราบว่าเป็นสหกรณ์ในเครือข่ายของมูลนิธิฯ ตัวอย่าง

เช่น สหกรณ์การเกษตรศุภนิมิตปากพนัง จำกัด หรือ สหกรณ์การบริการศุภนิมิตบ้านทับช้าง จำกัด เป็นต้น ส่วนชื่อสหกรณ์เป็นภาษาอังกฤษให้ใช้คำว่า Agricultural Cooperatives (สหกรณ์การเกษตร) Service Cooperatives (สหกรณ์บริการ) คำว่า “จำกัด” (Limited) ใช้ต่อท้ายประโยคจะใช้ตัวย่อคือ Ltd. ต่อท้ายประโยคก็ได้ ส่วนชื่อเฉพาะหรือชื่อสถานที่ให้เขียนไว้หลังคำว่าศุภนิมิต (Supanimit) คำว่า “ศุภนิมิต” ภาษาอังกฤษให้สะกดดังนี้ Supanimit ยกตัวอย่างเช่น สหกรณ์การเกษตรศุภนิมิตเชียรใหญ่ จำกัด ชื่อภาษาอังกฤษใช้ว่า Supanimit Chienyai Agricultural Cooperatives Ltd. และหรือ สหกรณ์บริการศุภนิมิตพนัสนิคม จำกัด ชื่อภาษาอังกฤษใช้ว่า Supanimit Panat Nikhom Service Cooperatives Ltd. เป็นต้น

ตราสัญลักษณ์ของสหกรณ์ในเครือข่ายของมูลนิธิศุภนิมิตฯ

เพื่อให้เป็นเอกภาพ สหกรณ์ในเครือข่ายของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทยจึงกำหนดให้เป็นรูปเกลียวเชือก และมีชื่อของสหกรณ์ที่จัดตั้ง ดังตัวอย่าง เช่น

ป้ายชื่อสถานที่ทำการสหกรณ์ หรือป้ายชื่อร้าน

เครือข่ายของสหกรณ์ศุภนิมิตทั่วประเทศมีรูปแบบป้ายชื่อ สถานที่ทำการสหกรณ์ หรือป้ายชื่อร้านลักษณะเดียวกัน คือ สีพื้น เป็นสีขาว ตัวหนังสือ เป็นสีดำ หรือสีส้ม และตราสัญลักษณ์สหกรณ์เป็นสีดำ

ตัวอย่าง

คำขวัญหรือปรัชญาการดำเนินการ

สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นตามแนวทางดังกล่าว ภายใต้ปรัชญาการดำเนินการว่า “...รักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง...” โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดการรวมตัวของคนในชุมชนเพื่อช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก ตลอดจนบุคคลรอบข้างเพื่อให้ทั้งตนเอง สมาชิกสหกรณ์ และชุมชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

การจัดตั้งและการจดทะเบียนสหกรณ์

คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์

- (1) มีสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่า 10 คน และควรเป็นครอบครัวของเด็กในความอุปการะของโครงการ
- (2) คณะผู้จัดตั้งสหกรณ์ควรได้รับการอบรมให้มีความเข้าใจและเจตนารมณ์ร่วมกัน
- (3) ให้จดทะเบียนตามแนวทางของสหกรณ์ในเครือข่ายของมูลนิธิศุภนิมิตฯ
- (4) มีเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิฯ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและการสนับสนุน
- (5) บทบาทของที่ปรึกษาของคณะผู้จัดตั้งสหกรณ์ต้องมีความเข้าใจในนโยบายและแนวทางของมูลนิธิฯ และดำเนินการตาม พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ. 2542 หรือฉบับแก้ไขเป็นปัจจุบัน

ข้อบังคับและระเบียบของสหกรณ์

ให้ดำเนินการตามแนวทางการส่งเสริมสหกรณ์ประเภทนั้นๆ ตาม พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ. 2542 (ดูรายละเอียดในเอกสารภาคผนวก ข) หรือฉบับแก้ไขเป็นปัจจุบัน

แผนดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจและกิจกรรม (ดูรายละเอียดในเอกสารภาคผนวก ข)

คุณสมบัติของสมาชิกสหกรณ์

คุณสมบัติเบื้องต้นของบุคคลที่จะสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ในเครือข่ายของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย

- (1) เป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมที่มูลนิธิฯ ให้การสนับสนุน
- (2) เป็นสมาชิกครอบครัวเด็กในความอุปการะในพื้นที่ดำเนินงานโครงการของมูลนิธิฯ หรือเป็นบุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมอื่นที่อยู่ในพื้นที่ดำเนินการของมูลนิธิฯ ซึ่งมีความเข้าใจและเจตนารมณ์ร่วมกัน ตามเจตจำนงของการจัดตั้งสหกรณ์ในเครือข่ายของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย

(3) เป็นครอบครัวที่สนใจและอาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการของมูลนิธิฯ ซึ่งคณะกรรมการ
ดำเนินการสหกรณ์ให้ความเห็นชอบ

ผู้ตรวจสอบกิจการสหกรณ์

เป็นบุคคลซึ่งที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งจากสมาชิกหรือบุคคลภายนอก

แนวทางการสนับสนุนและการดำเนินการของสหกรณ์เครือข่ายของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย

1) การสนับสนุนด้านบุคลากรและค่าจ้าง

• มูลนิธิฯ จะสนับสนุนการว่าจ้างเจ้าหน้าที่สหกรณ์ตาม โครงสร้างการบริหารจัดการ
สหกรณ์ ซึ่งประกอบด้วย ผู้จัดการสหกรณ์ เจ้าหน้าที่บัญชี และเจ้าหน้าที่อื่นๆ โดยช่วยเหลือ
สนับสนุนเงินค่าจ้าง ดังนี้

- ผู้จัดการสหกรณ์ อัตราตามวุฒิ ไม่เกินระดับวุฒิปริญญาตรี
- เจ้าหน้าที่บัญชีและเจ้าหน้าที่ตำแหน่งอื่นๆ อัตราตามวุฒิ แต่ไม่เกินวุฒิ
ปริญญาตรี

• มูลนิธิฯ จะให้การสนับสนุนค่าจ้างดังกล่าวข้างต้นในช่วงระยะ 5 ปีแรกเท่านั้น
ในอัตราที่คงที่ ไม่เพิ่มหรือปรับขึ้น หากจะมีการปรับค่าจ้างเพิ่มขึ้นในแต่ละปีนั้น ให้คณะกรรมการ
ดำเนินการสหกรณ์พิจารณาจากงบประมาณของสหกรณ์นั้นๆ เอง

• จำนวนบุคลากรทำงานเป็นผู้จัดการ และเจ้าหน้าที่อื่นในสหกรณ์ กำหนดให้มี
จำนวน 3-5 คน ต่อ 1 สหกรณ์

• มูลนิธิฯ จะจ่ายเงินช่วยเหลือสวัสดิการสำหรับเจ้าหน้าที่สหกรณ์ ดังนี้

- เบี้ยประกันอุบัติเหตุและเสียชีวิต ประเภท 2
- เงินสมทบประกันสังคมส่วนของนายจ้าง (สหกรณ์) ตามกฎหมายกำหนด
- ของขวัญคริสต์มาส
- จัดเงินสมทบเงินสะสมพนักงาน (Provident Fund) ตามหลักการเงินสะสม
พนักงานของมูลนิธิฯ โดยสหกรณ์จะจัดให้มีการจัดสวัสดิการเงินสะสมแก่
พนักงานสหกรณ์

• สวัสดิการอื่นๆ ให้สหกรณ์ดำเนินการเองตามสมควร โดยใช้งบประมาณของ
สหกรณ์เอง

หมายเหตุ เจ้าหน้าที่สหกรณ์มิใช่เป็นพนักงานของมูลนิธิฯ การว่าจ้างเป็นความรับผิดชอบ และหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ มูลนิธิฯ เป็นผู้ให้คำแนะนำและสนับสนุนเงิน ค่าจ้างแก่เจ้าหน้าที่สหกรณ์ ดังนั้นสภาพการว่าจ้างเจ้าหน้าที่สหกรณ์จึงไม่เกี่ยวข้องกับนโยบายว่า ด้วยเรื่องการจ้างพนักงานของมูลนิธิฯ แต่อย่างใด

2) การสนับสนุนด้านความรู้และวิชาการ

- มูลนิธิฯ จะให้การสนับสนุนแก่เจ้าหน้าที่สหกรณ์ในด้านการพัฒนาความรู้ ทักษะ และเทคนิคการบริหารจัดการสหกรณ์ รวมทั้งการฝึกอบรม และการศึกษาดูงานตามโอกาสอันสมควร
- มูลนิธิฯ จะจัดกิจกรรมการสัมมนาเพื่อพัฒนาจริยธรรมและการพัฒนาจิตใจ (Retreat) สำหรับเจ้าหน้าที่สหกรณ์ ซึ่งอาจจะจัดในแต่ละภูมิภาคหรือรวมกันทั่วประเทศ
- กิจกรรมการพัฒนาจริยธรรม (Devotion) เจ้าหน้าที่สหกรณ์สามารถเข้าร่วมกับพนักงานของมูลนิธิฯ หรือเจ้าหน้าที่โครงการในเขตพื้นที่ดำเนินการของมูลนิธิฯ
- การสนับสนุนด้านงบประมาณและการเงิน
- สนับสนุนงบประมาณและการเงินสำหรับกิจกรรมต่างๆ ให้แก่สหกรณ์ในลักษณะเป็นเงินให้ยืมสำรองจ่าย ซึ่งสหกรณ์จะต้องจ่ายคืนให้แก่มูลนิธิฯ ตามกำหนดที่ระบุไว้ในสัญญา
- มูลนิธิฯ จะจ่ายเงินช่วยเหลือค่าจ้างเจ้าหน้าที่สหกรณ์ งบประมาณการบริหารจัดการ และกิจกรรมต่างๆ ตามที่มูลนิธิฯ ได้พิจารณาและอนุมัติ โดยการโอนผ่านบัญชีของสหกรณ์
- มูลนิธิฯ จะให้ความรู้และฝึกอบรมการจัดทำงบประมาณทำบัญชีรับ-จ่าย และจัดทำรายงานด้านการเงินของสหกรณ์ ซึ่งจะสอดคล้องกับระบบบัญชีของมูลนิธิฯ
- สหกรณ์ในเครือข่ายของมูลนิธิฯ ภูมิภาคแห่งประเทศไทย จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด
- กำหนดให้มีการตรวจสอบบัญชีและทรัพย์สินของสหกรณ์เป็นประจำทุกปี
- วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ กำหนดให้สิ้นสุด ณ วันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี

3) การสนับสนุนอื่นๆ

มูลนิธิฯ จะให้การสนับสนุนสถานที่สำนักงาน ร้านค้าสหกรณ์ อุปกรณ์เครื่องใช้ และปัจจัยเอื้ออำนวยในการดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์ตามสมควรและสัดส่วนที่เหมาะสม โดยสหกรณ์จะต้องมีงบประมาณรองรับสำหรับค่าบริหารจัดการและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ซึ่งจะต้องจัดทำแผนร่วมกันกับเจ้าหน้าที่โครงการของมูลนิธิฯ

บทบาทของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย

มูลนิธิฯ มีนโยบายให้การสนับสนุนการรวมกลุ่มกิจกรรมชุมชนในพื้นที่ดำเนินโครงการของมูลนิธิฯ และสนับสนุนให้จัดตั้งกลุ่มกิจกรรมในรูปแบบสหกรณ์ในชุมชน โดยกำหนดบทบาทของมูลนิธิฯ ดังนี้

- 2) กระตุ้นและส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มกิจกรรมมีการออมทรัพย์ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ และเป็นการสร้างรากฐานให้เกิดความมั่นคงในการดำเนินงาน
- 3) สนับสนุน ส่งเสริม ให้มีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอาชีพและรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่ม โดยพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มกิจกรรมนั้นๆ จนสามารถดำเนินกิจกรรมในรูปแบบสหกรณ์ชุมชนได้
- 4) สนับสนุนการดำเนินงานเกี่ยวกับการกระจายและจำหน่ายผลผลิตของสมาชิกสหกรณ์ โดยเฉพาะการแสวงหาแหล่งจำหน่ายหรือตลาดทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ชุมชน
- 5) เป็นผู้ประสานงานและให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ในการวางแผนงาน การจัดตั้งงบประมาณ การแสวงหาแหล่งทุนสนับสนุน และแผนการดำเนินกิจกรรมของสหกรณ์ เป็นต้น
- 6) สนับสนุนปัจจัยสิ่งเอื้ออำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการงานสหกรณ์ บุคลากร งบประมาณ ทรัพย์สิน สิ่งของ สถานที่ และอื่นๆ ตามความเหมาะสม
- 7) เป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเทคนิคต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมของสหกรณ์
- 8) สร้างเครือข่ายการดำเนินสหกรณ์ทุกแห่งที่เป็นสมาชิกในเครือข่ายสหกรณ์ของมูลนิธิฯ และเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด และแนวทางปฏิบัติให้แก่คณะกรรมการดำเนินการ สหกรณ์ ผู้จัดการสหกรณ์ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทุกคน
- 9) ร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ในการดูแลการบริหารจัดการสหกรณ์ ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล เพื่อการปรับปรุงและการพัฒนา
- 10) เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการและผู้จัดการสหกรณ์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับงานและกิจกรรมของสหกรณ์
- 11) ผู้จัดการพันธกิจฝ่ายปฏิบัติการ หรือกรรมการบริหารที่รับผิดชอบงานภูมิภาค ผู้ประสานงานโครงการ ADP และเจ้าหน้าที่โครงการ ADP เป็นตัวแทนของมูลนิธิฯ ในการกำกับดูแลการบริหารจัดการสหกรณ์แต่ละแห่ง ตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นของการจัดตั้งสหกรณ์

แนวทางการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์

1) มูลนิธิฯ จะให้การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์ตามวัตถุประสงค์และหลักการของ สหกรณ์ตามประเภทสหกรณ์นั้นๆ

2) มูลนิธิฯ จะสนับสนุนให้แต่ละสหกรณ์ดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับแผนกิจกรรมหลักในโครงการของมูลนิธิฯ ในพื้นที่แต่ละแห่ง คือ กิจกรรมพัฒนาด้านการศึกษา กิจกรรมพัฒนาอาชีพและรายได้ กิจกรรมพัฒนาอนามัยและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมพัฒนาจิตใจและวัฒนธรรมท้องถิ่น และกิจกรรมพัฒนาองค์กรและเครือข่าย รายละเอียดกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น พอสรุปเป็นแนวทางปฏิบัติดังนี้

2.1) กิจกรรมพัฒนาด้านการศึกษา

- ส่งเสริมให้เด็กทุกคนมีโอกาสในการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- จัดทำโครงการออมเงินเพื่อการกู้ยืมสำหรับการศึกษาของเด็ก
- แบ่งส่วนกำไรของสหกรณ์มาสนับสนุนและอุดหนุนการศึกษาของเด็ก
- สนับสนุนให้มีโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันแก่นักเรียนที่ขาดแคลน

2.2) กิจกรรมพัฒนาอาชีพและรายได้

- สนับสนุนการพัฒนาสมาชิกสหกรณ์และครอบครัวเป้าหมาย ให้มีความสามารถที่จะบรรลุความจำเป็นพื้นฐาน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มอาชีพ
- ฝึกอบรมเสริมสร้างความรู้ด้านอาชีพให้สมาชิกสหกรณ์
- สนับสนุนการให้เงินกู้แก่กลุ่มกิจกรรมของสมาชิกสหกรณ์
- สนับสนุนกิจกรรมกลุ่มก่อให้เกิดรายได้ หรือกิจกรรมธุรกิจชุมชนตามความเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ

2.3) กิจกรรมพัฒนาอนามัยและสิ่งแวดล้อม

- พัฒนาและแก้ไขเรื่องน้ำอุปโภค/บริโภคให้ถูกสุขอนามัย
- พัฒนาระบบสุขอนามัยและสุขภาพชุมชน
- พัฒนาระบบการบริโภคของครอบครัวเป้าหมาย
- ดำเนินการเพื่อความอยู่รอดของเด็ก 0-5 ปี
- รณรงค์ให้สมาชิกสามารถป้องกันตนเองและครอบครัวให้ปลอดภัยจากสิ่งเสพติด/เอดส์
- เสริมสร้างจิตสำนึกให้รักษาสีสิ่งแวดล้อมตามความเหมาะสมในพื้นที่

2.4) กิจกรรมพัฒนาจิตใจและวัฒนธรรมท้องถิ่น

- กระตุ้นให้คนในชุมชนได้มีความรักเมตตา และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และช่วยเหลือส่วนรวม เป็นผู้มีคุณธรรม และมีสัมมาอาชีพที่สุจริต
- พัฒนาอุปนิสัยและจิตสำนึกของสมาชิกสหกรณ์ และคนในชุมชน ให้ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีความหวังในชีวิต
- พัฒนาจิตใจโดยใช้จริยธรรม และหลักคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์
- อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่น

2.5) กิจกรรมพัฒนาองค์กรและเครือข่าย

- พัฒนาให้สมาชิกสหกรณ์มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ
- พัฒนาบุคลากรเพื่อเสริมสร้างความรู้ความสามารถที่จะดำเนินการต่อเนื่อง และให้เกิดความยั่งยืน
- สร้างเครือข่ายสหกรณ์ในพื้นที่ จังหวัด ภาค และประเทศ

เจตจำนงร่วมกันระหว่างสหกรณ์ และมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย

- 1) สหกรณ์และโครงการ ADP ของมูลนิธิฯ จะดำเนินงานเคียงคู่กันไป โดยเจ้าหน้าที่โครงการ ADP จะทำหน้าที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุน ส่วนเจ้าหน้าที่สหกรณ์จะให้ความร่วมมือในกิจกรรมของโครงการ ADP ที่สอดคล้องต้องกันกับนโยบายและแนวทางปฏิบัติของสหกรณ์
- 2) จัดให้มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงและความเข้าใจร่วมกัน (Memorandum of Understanding) ระหว่างคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ และตัวแทนของมูลนิธิฯ ที่ได้รับมอบหมาย
- 3) ให้จัดทำเงื่อนไข/ข้อตกลงทุกเรื่องอย่างชัดเจน บรรจุไว้ในบันทึกข้อตกลง (MOU) และยึดถือเป็นเสมือนหนึ่งบันทึกข้อตกลงในการทำงานร่วมกัน
- 4) เจตนารมณ์การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสหกรณ์ชุมชนในเขตพื้นที่โครงการ ADP ของมูลนิธิฯ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิกและส่วนรวม ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการดำเนินชีวิตของสมาชิกและครอบครัว และอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีสันติสุข ดังนั้น ถ้าไรสุทธิหรือรายได้จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์ส่วนหนึ่งจะจัดสรรไว้สำหรับกิจกรรมสาธารณประโยชน์และการกุศล

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ถึงแม้ว่าสหกรณ์การเกษตรศุภนิมิตจะได้ทำการก่อตั้งและจดทะเบียนขึ้นเป็นสหกรณ์ในปี 2545 และเมื่อคุณแล้วก็ยังใหม่อยู่สำหรับกลุ่มสหกรณ์ ซึ่งก็เปรียบเสมือนต้นไม้ที่กำลังเจริญเติบโต โดยยังต้องผ่านมรสุมของสังคมอีกมาก และจากการตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีทฤษฎีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกไว้มากมาย แต่การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการพัฒนาสหกรณ์การเกษตรศุภนิมิต ในจังหวัดแพร่ ยังไม่มีใครได้ศึกษาไว้ แต่มีงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมและใกล้เคียงมาเสนอ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย เช่นการวิจัยของ สุวรรณ (2541) รายงานว่า หลักสหกรณ์ ซึ่งที่ประชุม ICA ครั้งล่าสุด ค.ศ. 1996 ได้พิจารณาปรับใช้หลักสหกรณ์เป็นหลักสากลภายใต้สภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกปัจจุบันมีทั้งสิ้น 7 ข้อ ดังนี้

1. การเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจและไม่กีดกันการเป็นสมาชิก (Voluntary and open membership) สหกรณ์เป็นองค์กรของความสมัครใจเปิดโอกาสให้บุคคลทุกคนที่สามารถใช้ประโยชน์ในบริการของสหกรณ์ และเต็มใจที่จะรับผิดชอบในฐานะสมาชิกได้มีโอกาสเข้าไปเป็นสมาชิกโดยปราศจากข้อกีดกันใดๆ ทางเพศ สังคม เชื้อชาติ การเมืองหรือศาสนา

2. สมาชิกควบคุมกันตามหลักประชาธิปไตย (Democratic member control) สหกรณ์เป็นองค์กรประชาธิปไตย ที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการควบคุม กำหนดนโยบายและตัดสินใจอย่างแข็งขัน ไม่ว่าหญิงหรือชายที่ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสมาชิกในสหกรณ์ชั้นปฐมจะมีสิทธิในการออกเสียงลงความเห็นเท่าเทียมกัน คือ หนึ่งคนหนึ่งเสียง สำหรับสหกรณ์ระดับอื่นๆ ก็ต้องดำเนินการไปตามลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยเช่นกัน

3. การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก (Member economic participation) สมาชิกทุกคนมีส่วนอุดหนุนทางการเงินในสหกรณ์อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งอย่างน้อยส่วนหนึ่งของเงินทุนนี้จะเป็นสมบัติส่วนกลางของสหกรณ์ โดยทั่วไปสมาชิกจะได้รับเงินตอบแทนที่จำกัดในส่วนของเงินลงทุนที่จ่ายไป เพื่อการเป็นสมาชิกและเมื่อสหกรณ์มีส่วนเกินจะจัดสรรเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งหมดในเรื่องต่อไปนี้

- 3.1 เพื่อการพัฒนาสหกรณ์
- 3.2 เพื่อเป็นทุนสำรอง
- 3.3 เพื่อจัดสรรให้กับสมาชิกตามสัดส่วนที่ทำธุรกิจกับสหกรณ์
- 3.4 เพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างที่เหล่าสมาชิกเห็นชอบ

4. เป็นอิสระและเป็นกลาง (Autonomy and independence) สหกรณ์เป็นองค์การอิสระพึ่งพาตนเองได้ อยู่ภายใต้การควบคุมของมวลสมาชิก หากสหกรณ์เข้าร่วมในข้อตกลงกับหน่วยงานและองค์การอื่นใดรวมทั้งรัฐบาล หรือใช้เงินทุนจากแหล่งภายนอกจะต้องแน่ใจว่าสมาชิกให้ความเห็นชอบและควบคุมได้ และจะต้องดำรงไว้ซึ่งความเป็นอิสระและเป็นกลาง

5. การให้การศึกษาและการฝึกอบรมและข้อมูลข่าวสาร (Education, training and information) สหกรณ์ควรจัดให้มีการศึกษาและฝึกอบรมแก่สมาชิก ตัวแทนสมาชิก ผู้จัดการและพนักงานสหกรณ์เพื่อที่เขาเหล่านั้นจะมีประสิทธิภาพในการพัฒนาสหกรณ์ ทั้งนี้รวมรวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบสหกรณ์ให้กับประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เยาวชนและผู้นำแนวคิด

6. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ (Co-operation among co-operatives) เพื่อให้บริการแก่สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด และเพื่อความเข้มแข็งของขบวนการสหกรณ์ทั้งปวงควรให้ความร่วมมือกันอย่างจริงจัง ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับประเทศ

7. ใส่ใจต่อชุมชน (Concern for community) ในขณะที่มุ่งเน้นไปที่ความต้องการของสมาชิกสหกรณ์ ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนของตนให้เกิดความยั่งยืน ด้วยนโยบายต่างๆ ที่สมาชิกเห็นชอบ

จะเห็นว่าโดยสรุปแล้ว การที่จะทำให้สหกรณ์พัฒนาไปในทิศทางที่ยั่งยืนตามหลักของการจัดการสหกรณ์แล้วนั้นจะมีคำ 1 คำที่มีความสำคัญอย่างมากก็คือ สมาชิกในสหกรณ์ ซึ่งถ้าหากสหกรณ์ให้ความสำคัญที่จะพัฒนาและให้ความรู้แล้ว เชื่อว่าจะนำไปสู่การพัฒนาสหกรณ์อย่างยั่งยืนได้

ส่วนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมนั้น มีผู้วิจัยดังนี้

ศิริวรรณ (2523) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอสันทรายและอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่มมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง คือ เข้าร่วมบางครั้ง และจากผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของผู้ให้ข้อมูลจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยาหลายประการ ได้แก่ อายุ รายได้ ประสบการณ์การฝึกอบรม ความถี่ในการติดต่อกับเจ้าพนักงานเคหะกิจเกษตร และความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับ ส่วน เกรียงศักดิ์ (2531) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์ พบว่า 1) อาชีพ 2) อายุ 3) ขนาดของเนื้อที่ถือครอง 4) ระยะเวลาการเป็นสมาชิกสหกรณ์ 5) จำนวนครั้งที่ติดต่อกับสหกรณ์ในรอบปี 6) จำนวนครั้งที่กู้ยืมเงินจากสหกรณ์ 7) จำนวนเงินฝากสหกรณ์

8) จำนวนเงินที่ขายข้าวให้สหกรณ์ 9) จำนวนครั้งที่ซื้อสินค้าจากสหกรณ์ในรอบปี 10) จำนวนเงินที่ซื้อสินค้าสหกรณ์ในรอบปี 11) การมีสิ่งอำนวยความสะดวก 12) การเป็นกรรมการของสหกรณ์ 13) การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม 14) การรู้ถึงประเภทของการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ 15) การตื่นตัวต่อบุคคลในวงการสหกรณ์ และ 16) การส่งเสริมเผยแพร่การสหกรณ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์

นงกาญจน์ (2531 : 91) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการของกรมประชาสงเคราะห์ พบว่า จำนวนที่ดินที่ทำกิน ความถี่ในการติดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และความถี่ในการรับข่าวสารด้านการเกษตร และการดำรงชีพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง ส่วนเพศ อายุ และความถี่ในการติดต่อกับชุมชนเมือง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง ขณะ ที่สุริย์พร (2536) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากที่สุด รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมในการประสานงานและประชาสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มและการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือตามลำดับ โดยมีตัวแปรในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 6 ตัวแปร คือ การได้รับข่าวสาร ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง ความคาดหวังต่อประโยชน์ที่จะได้รับ สภาพตำแหน่งทางสังคม ขนาดพื้นที่ถือครอง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในทางบวก ส่วนรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนนั้นจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในทางลบ

วันรักษ์ (2531 : 11-14) อ้างโดย เบลญจวรรณ (2539 : 10) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของทุกระบวนการพัฒนาชนบท อันได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และวัดลำดับความสำคัญของปัญหา การเลือกวิถี และวางแผนในการแก้ปัญหา การดำเนินงานตามแผน และขั้นสุดท้ายคือ การติดตามและประเมินผล

เชาวลิต (2539) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาป่าชุมชน อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีอายุเฉลี่ย 41.80 ปี ระดับการศึกษาเรียนจบชั้น ป.4 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 52,043.47 บาทต่อปี เกษตรกรโดยเฉลี่ยแล้วมีความต้องการไม่ใช้สอยในครัวเรือน มีความคาดหวัง

ต่อผลประโยชน์ตอบแทน และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้อยู่ในระดับสูง แต่มีประสบการณ์ในการใช้ของป่าในระดับปานกลาง

เบญจวรรณ (2541) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีอายุเฉลี่ย 40.70 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงประถมศึกษาปีที่ 7 หรือเทียบเท่าส่วนใหญ่ไม่มีบุตร อายุต่ำกว่า 12 ปี จำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คนขนาดพื้นที่ ถือครองทางการเกษตร ส่วนใหญ่มี 5 ไร่ รายได้รวมของครอบครัวเฉลี่ย 67,482.88 บาท ต่อปี อาชีพนอกการเกษตรที่สำคัญคือ รับจ้างทั่วไป ค้าขาย หัตถกรรม ระยะเวลาการเป็นสมาชิก โดยเฉลี่ย 7.09 ปีในรอบปีที่ผ่านมาได้รับการฝึกอบรมความรู้เฉลี่ย คนละ 2 ครั้ง สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการพวกพ้องอยู่ในเกณฑ์มากและมีทัศนคติที่ดีต่อคณะกรรมการกลุ่ม

สถาพร (2541) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนำร่องปลูกป่าพัฒนาชุมชนมูลนิธิ “วันพฤกษ์เฉลิมพระเกียรติ ร.9” อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการปลูกป่าพัฒนาชุมชน พบว่า ประชาชนมีส่วนในการปลูกต้นไม้มากที่สุด และประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดขนาดอายุพันธุ์ไม้น้อยที่สุด ในภาพรวมประชาชนยังมีส่วนร่วมในโครงการฯ น้อยอยู่

สรุปว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลได้เข้ามาเกี่ยวข้องร่วมกันทางด้านจิตใจและอารมณ์ เพื่อแก้ไขปัญหาของเขา โดยเขาจะมีความคิดริเริ่ม ความเป็นตัวของตัวเอง มีการวางแผนและการตัดสินใจในการเข้าควบคุมทรัพยากรและระเบียบให้สถาบันต่างๆ เพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ให้บรรลุผลเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของขึ้น ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมในหลายลักษณะ เช่น การมีส่วนร่วมในการประชุม ร่วมบริจาคเงิน ร่วมเป็นสมาชิก เป็นผู้นำ ร่วมแก้ไขปัญหา การได้รับผลประโยชน์ต่างๆ ได้รับการบริการทางสาธารณสุข ต้องการมีชื่อเสียง และมีปัจจัยต่างๆ ในการกำหนดพฤติกรรมการเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ อาชีพ อายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาการเป็นสมาชิก ความคาดหวังต่อประโยชน์ที่จะได้รับ ทัศนคติ เป็นต้น